

Koncepce sociálního bydlení v Armádě spásy v České republice

Obsah

Úvod	2
1. Definice sociálního bydlení v Armádě spásy	2
2. Cíl sociálního bydlení	2
2.1 Dílčí cíle	3
2.1.1 Zajištění odborných a personálních kapacit	3
2.1.2 Zajištění kapacit sociálního bydlení	3
2.1.3 Oddělení technické a hospodářské správy bytových jednotek od poskytované sociální podpory	3
3. Cílová skupina	3
3.1 Cílová skupina podle sociálních kompetencí	3
3.2 Cílová skupina podle životní situace	3
4. Zásady sociálního bydlení v Armádě spásy	4
4.1 Transparentnost	4
4.2 Provázanost	4
4.3 Dostupnost	4
4.4 Komplexnost	4
4.5 Subsidiarita	4
5. Přístupy sociálního bydlení v Armádě spásy	5
5.1 Housing first	5
5.1.1 Základní principy Housing First	5
5.2 Prostupné bydlení	6
5.2.1 Krizové ubytování	6
5.2.2 Tréninkové bydlení	7
5.2.3 Střednědobé či dlouhodobé sociální bydlení	7
5.3 Sdílené bydlení	7
Závěr	8

Úvod

V Armádě spásy vnímáme sociální bydlení¹ jako zásadní a důležitý nástroj, který vede k účinnému řešení fenoménu bezdomovectví. Při realizaci sociálního bydlení se prioritně zaměřujeme na výkon sociální práce, prostřednictvím které by měla být zajištěna odpovídající míra sociální podpory a pomoci v domácnostech. Měřítkem efektivity v této oblasti nemůže být kvantita, tj. počet domácností, které podporujeme, ale zejména skutečnost, jak kvalitní je podpora, kterou v těchto domácnostech poskytujeme.

1. Definice sociálního bydlení v Armádě spásy

Za sociální bydlení v Armádě spásy považujeme takový způsob bydlení, které je poskytované osobám, jenž jsou v bytové nouzi nebo jsou bytovou nouzí ohroženi². Těmto osobám je poskytovaná podpora ze strany sociálního pracovníka, který má dostatečnou kapacitu na poskytování více intenzivní i méně intenzivní podpory³. Sociální bydlení je vždy poskytováno formou standardních, zkolaudovaných bytů určených k trvalému bydlení⁴ v místní obci, které se zpravidla nacházejí mimo segregované či sociálně vyloučené oblasti. Byt je vybaven základním vybavením⁵. Nutností je transparentní institut nájemní či podnájemní smlouvy. Je stanoveno za jakých podmínek se smlouvy prodlužují⁶. Nájemní, či podnájemní smlouvy se dávají uživatelům bytů zpravidla na 6 měsíců⁷. Doporučuje se uzavírání smluv na 1 rok. Důležitým aspektem sociálního bydlení je snadnější přístup k bytu, než jak je tomu na běžném trhu s bydlením⁸. Důležitým aspektem sociálního bydlení je jeho finanční dostupnost⁹. V sociálním bydlení se nesmí zapomínat na přelidněnost v bytě. Doporučuje se 18m² na osobu v bytě. Myslet na to, zda nepřiměřený počet osob neohrožuje uživatele žijícího v domácnosti¹⁰.

2. Cíl sociálního bydlení

Cílem sociálního bydlení je získání a udržení bydlení a budování vlastního domova¹¹.

¹ „*Neexistuje žádná obecná definice výrazu „sociální bydlení“ platná v celé Evropě, z níž by vyplýval právní status pronajímatele, režim pronájmu, metoda financování či cílová populace v závislosti na dané zemi. A z této sémantické rozmanitosti vyplývají značné rozdíly i v úrovních sociálního bydlení v různých zemích*“ (Sociální bydlení v EU, Generální ředitelství pro vnitřní politiku, Evropský parlament, s. 8).

² viz kapitola 3. Cílová skupina

³ viz směrnice národního ředitele sociálních služeb č. SK-01 Stanovení pravidel pro zajištění kvality sociálních služeb, formulář č. 12 žluté tabulky PB a formulář č. 9 žluté tabulky SR terén

⁴ viz Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, s. 120.

⁵ základní vybavení zpravidla tvoří: linka, postel, sporák, skříň

⁶ pravidelné hrazení nájemného, dodržování domovního řádu atd.

⁷ upřesní jednotlivé metodiky

⁸ absence kaucí, potřeba, nezásluhovost, nediskriminace

⁹ Výše nájmu či podnájmu by měla být nižší než tržní cena a rovněž by měla být finančně dostupná i pro příjemce sociálních dávek.

¹⁰ jedna osoba na velký byt, zvýšený hluk v domácnosti, ztráta soukromí v bytě

¹¹ Fenomén „domov“ vyjadřuje nejen materiální a psychosociální rovinu, ale i existenciální, která se dotýká bytostných struktur života jednotlivce.

2.1 Dílčí cíle

2.1.1 Zajištění odborných a personálních kapacit

- Počet sociálních pracovníků¹², odborné vzdělávání, tvorba metodických postupů, evaluace, spolupráce s dalšími institucemi.

2.1.2 Zajištění kapacit sociálního bydlení

- Spolupráce s obcí a pronajímateli bytových jednotek.

2.1.3 Oddělení technické a hospodářské správy bytových jednotek od poskytované sociální podpory

- Úplné osamostatnění výkonu sociální práce od technických aktivit týkajících se správy bytového fondu.

3. Cílová skupina

3.1 Cílová skupina podle sociálních kompetencí¹³

- Osoby, které se nachází v nepříznivé sociální situaci a které nejsou schopni získat či udržet si bydlení bez pomoci jiné osoby.

3.2 Cílová skupina podle životní situace¹⁴

- **Bez střechy nad hlavou** - osoby přežívající venku (na ulici, pod mostem) nebo v noclehárně.
- **Bez domova** - osoby bydlící v ubytovnách nebo institucích, např. v komerčních ubytovnách, azylových domech, ve věznicích, zdravotnických zařízeních, v zařízeních pro děti.
- **V nejistém bydlení** - lidé žijící v přechodném bydlení u rodiny nebo přátel, bydlení bez právního nároku, osoby ohrožené vystěhováním nebo osoby ohrožené násilím.
- **V nevyhovujícím bydlení** - osoby žijící v provizorních nebo neobvyklých obydlích, v neobyvatelném bydlení nebo přelidněných bytech.

¹² Počet sociálních pracovníků musí být v souladu se směrnicí národního ředitele sociálních služeb č. SK-01 Stanovení pravidel pro zajištění kvality sociálních služeb.

¹³ Nejde jen o sociální dovednosti a schopnosti, ale o celkový kontext (např. osoba, která má sice dostatečné sociální kompetence, přijde nečekaně o zaměstnání, není dále schopna splácet nájem a přichází o bydlení). Sociální kompetence jednotlivce mohou být omezeny dočasně (např. akutní zdravotní omezení) nebo trvale (např. trvalé zdravotní omezení).

¹⁴ dle typologie ETHOS

4. Zásady sociálního bydlení v Armádě spásy

4.1 Transparentnost¹⁵

- Naplňování hodnot Armády spásy¹⁶ vnímáme jako hlavní prioritu pro poskytování podpory v oblasti sociálního bydlení, a to zejména právě v návaznosti na transparentnost.
- Poskytujeme relevantní informace veřejnosti o službách a způsobech podpory v oblasti sociálního bydlení (zřejmá kritéria potřebnosti, jasně vymezená cílová skupina, srozumitelně definováno jak a za jakých podmínek je možné získat byt, za jakých podmínek se podnájemní či nájemní smlouva prodlužuje atd.).

4.2 Provázanost¹⁷

- Nedílnou součástí sociálního bydlení je spolupráce s ostatními subjekty - obec, Úřad práce, OSPOD, vlastníci nemovitostí, návazné služby atd.

4.3 Dostupnost

- Pro sociální bydlení je zásadní jeho finanční dostupnost (nevyžadování okamžité úhrady kauce, výše nájmu či podnájmu by měla být nižší než tržní cena, finanční dostupnost i pro příjemce sociálních dávek) a rovněž nevytváření dalších zbytečných bariér (např. zásluhovost).

4.4 Komplexnost¹⁸

- Poskytujeme podporu uživatelům sociálního bydlení jak v oblasti sociální práce, tak i v oblasti technických činností (podpora při řešení úhrady za podnájem/nájem, vyřízení dávek na bydlení či z důchodu, podpora při zařazení na trh práce, využití dalších zdrojů pro udržení bydlení atd.).

4.5 Subsidiarita¹⁹

- Domníváme se, že každý člověk je povinen nejdříve pomoci si sám sobě (využít svůj osobní potenciál, případně rodinnou síť atd.).
- V případě, že si ale nedokáže pomoci vlastními silami, nabízíme mu pomoc a podporu prostřednictvím sociálního bydlení, případně dalších způsobů podpory.

¹⁵ průhlednost, přehlednost

¹⁶ Hodnoty Armády spásy: víra, naděje, láska, respekt, poctivost, jednota.

¹⁷ vzájemná propojenost a souvislost

¹⁸ celkovost, soubornost, všestrannost

¹⁹ přenesení rozhodování na uživatele, nerozhodovat za něj

5. Přístupy sociálního bydlení v Armádě spásy

5.1 Housing first²⁰

Přístup Housing first je primárně určen osobám žijícím v kontinuálním bezdomovectví²¹ a jež mají potřebu komplexní podpory (např. u duálních diagnóz). Stává se, že takové osoby opakovaně propadají síti sociálních služeb z různých příčin (např. závislosti, chronické duševní onemocnění). Cílem přístupu Housing first je zprostředkovat této cílové skupině nájemní bydlení a zároveň jim poskytnout přiměřenou a dostatečně intenzivní podporu pro udržení si bydlení a zotavení. Taková podpora je flexibilní a je poskytována na tak dlouhé období, jak je zapotřebí.

Primární aktivitou tohoto přístupu je poskytnutí bydlení - vlastního domova. Domov je totiž počátečním bodem pro sociální integraci, neboť poskytuje pocit bezpečí, jistoty a stability. Poskytovaná podpora v tomto přístupu cílí zejména na vytváření a posilování sociálních kompetencí k udržení si bydlení, zdraví a životní spokojenosti.

5.1.1 Základní principy Housing First

- 1) Bydlení je lidská potřeba.
- 2) Individuální přístup a s cílem rozvíjet silné stránky klienta.
- 3) Oddělení bydlení a podpory²².
- 4) Zaměření na zotavení²³.
- 5) Minimalizace rizik, tzv. Harm Reduction²⁴.
- 6) Aktivní zapojení bez donucení²⁵.
- 7) Individuální plánování²⁶ jako základní metoda práce.
- 8) Flexibilní²⁷ (adaptabilní) podpora na potřebnou dobu.

²⁰ Bydlení především neboli „Housing First“ je přístup, který vyvinul Dr. Sam Tsemberis v New Yorku na začátku devadesátých let 20. století. Jedná se o velmi efektivní formu boje s bezdomovectvím. Primární cílovou skupinou jsou lidé bez domova, kteří mají špatný zdravotní stav, jsou závislí na alkoholu či jiných návykových látkách, mají vážná duševní onemocnění a další zdravotní omezení. Postupně se však ukázalo, že tento přístup je efektivní také pro osoby, které trpí dlouhodobým či opakovaným bezdomovectvím a které jsou ohroženy ztrátou domova.

²¹ dlouhotrvající (několik let trvající) bezdomovectví

²² je vyžadováno plnění běžných povinností nájemníka, avšak bydlení není podmíněno např. abstinencí

²³ Zotavení (recovery) je: „*Hluboce osobní, jedinečný proces změny vlastních postojů, pocitů, hodnot, cílů, dovedností a rolí. Je to způsob, jak žít spokojený, nadějeplný a přínosný život přes všechna omezení způsobená nemocí. Zotavení buduje nový význam a smysl života tím, že člověk katastrofální důsledky způsobené duševním onemocněním překoná.*“ (<https://www.researchintorecovery.com/what-is-recovery-and-wellbeing/>)

²⁴ Harm Reduction (zkr. HM) je soubor přístupů, který se zaměřuje na snižování či minimalizaci poškození návykovými látkami u závislých uživatelů. Přístupy HR neusiluje o úplnou eliminaci návykových látek směřující k úplné abstinenci, ale snaží se, aby negativní důsledky působení návykových látek byly co nejmenší. HM se zaměřuje na životní styl a potřeby uživatele a také na možnosti rozhodnutí o době a místě následného léčení. Model HR bere ohled na zlepšení kvality života uživatelů, jejich zdravotního stavu a duševní i tělesné pohody. Dále se zabývá ochranou celé společnosti před nežádoucími dopady závislých uživatelů.

²⁵ pracovníci proaktivně nabízí uživateli pomoc a podporu, zda ji využije, je zcela na něm

²⁶ Individuální plánování je metodou sociální práce, jejímž obecným cílem je dosáhnout pozitivní sociální změny v životě klienta. Dílčí cíle jsou: 1. Vyřešení nepříznivé sociální situace uživatele. 2. Redukce (zmírnění) nepříznivé sociální situace uživatele. 3. Saturace (naplňování) potřeb uživatele.

²⁷ pružná, ohebná, přizpůsobivá

Druhy sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, které mohou poskytovat podporu v tomto zvoleném přístupu bydlení:

- terénní programy (§ 69),
- sociální rehabilitace (§ 70),
- sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (§ 65),
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (§ 66).

5.2 Prostupné bydlení²⁸

Cílem je pomoci lidem v bytové nouzi získat znovu standardní bydlení a integrovat²⁹ je zpět do společnosti za pomoci komplexního³⁰ řešení jejich tíživé situace. Prostupné bydlení je cíleno tak, aby osoby, jež zpravidla postupně projdou všemi kroky tohoto systému³¹, nepotřebovali na jeho konci podporu ze strany sociálních služeb. Přístup prostupného³² bydlení je založený na paradigmatu³³, že uživatel musí být nejprve motivován řešit svou situaci³⁴ a měl by prokázat určitou míru připravenosti. Osobám bez domova je umožněn vstup do systémů prostupného bydlení a prostup jednotlivými stupni systémů na základě splnění kritérií, obvykle zjišťujících míru jejich kompetencí k bydlení. Tento přístup pojímá fenomén bezdomovectví jako dlouhodobý a složitý proces³⁵, nikoliv jako stav. Důraz se klade především na individuální přístup, připravenost uživatele a jeho motivaci ke změně. Prostupné bydlení se zpravidla dělí do tří stupňů:

5.2.1 Krizové ubytování

- V tomto typu bydlení jde prioritně o řešení aktuální krize spojené s bydlením.
- Okamžitá pomoc v bytové nouzi.
- Realizuje se obvykle prostřednictvím sociálních služeb nocleháren, azylových domů nebo krizových ubytoven.

²⁸ Od devadesátých let 20. století se přístup prostupného bydlení neboli „Housing Ready“ v České republice začal prosazovat jako vůdčí způsob řešení problematiky lidí v bytové nouzi. Klíčovými aktéry nabízejícími prostupný model bydlení se spolu s obcemi stali poskytovatelé registrovaných sociálních služeb, kteří vybudovali navazující služby sociální prevence (terénní programy, nízkoprahová denní centra, noclehárny, azylové domy, pobytové sociální rehabilitace, domy na půl cesty a další). V rámci Armády spásy v České republice to byl vznik Prevence bezdomovectví v Ostravě. Služba je registrovaná jako terénní program. Prevence bezdomovectví se posléze rozšířila i do dalších měst (Brno, Praha, Havířov, Frýdek-Místek, Kopřivnice, Frenštát pod Radhoštěm).

²⁹ začlenit, zapojit

³⁰ celkového, všestranného

³¹ nicméně platí, že uživatel může jít do bytu přímo z ulice; podmínkou je, že prokáže svou připravenost a motivaci k řešení své situace

³² vícestupňového bydlení či bydlení až po přípravě

³³ souboru předpokladů

³⁴ u přístupu Housing first je to obráceně: uživateli je nejdříve poskytnuto bydlení a pak je motivován ke změně

³⁵ dynamický a neustále vyvíjející se proces

5.2.2 Tréninkové bydlení³⁶

- Je metodou sociální práce s osobami v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.
- Účelem tréninkového bydlení je podpora při upevňování kompetencí a návyků potřebných pro zvládnutí samostatného bydlení.
- Metodu sociální práce tréninkové bydlení lze využívat v těchto druzích sociálních služeb: azylové domy pro jednotlivce, azylové domy pro matky s dětmi (rodiny), služby následné péče, sociální rehabilitace, terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory.

5.2.3 Střednědobé či dlouhodobé sociální bydlení

- Realizuje se v bytových jednotkách, viz kapitola 1. Definice sociálního bydlení v Armádě spásy.

Druhy sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, které mohou poskytovat podporu v tomto zvoleném přístupu bydlení:

- terénní programy (§ 69),
- sociální rehabilitace (§ 70),
- sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (§ 65),
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (§ 66).

5.3 Sdílené bydlení³⁷

Cílem sdíleného bydlení je předcházet bezdomovectví. Okruh osob tohoto typu bydlení tvoří zejména osoby v seniorském věku či osoby se zdravotním postižením. Sdílené bydlení je typem bydlení, kdy minimálně dva, nebo více osob³⁸ sdílí jeden společný byt³⁹. Byty jsou v běžné bytové zástavbě. Důležitým aspektem v tomto přístupu bydlení je práce s komunitou v domě a mediace v případě neshod mezi uživateli bytů navzájem či se sousedy.

Druhy sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, které mohou poskytovat podporu v tomto zvoleném přístupu bydlení:

- terénní programy (§ 69),

³⁶ Termín „tréninkové bydlení“ nenajdeme v legislativě České republiky, nicméně je obsažen ve strategických dokumentech Ministerstva práce a sociálních věcí, konkrétně v Metodice sociální práce v sociálním bydlení, která je dostupná na:

http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Methodika_soci%C3%A1ln%C3%AD_pr%C3%A1ce_v_soci%C3%A1ln%C3%ADm_bydlen%C3%AD.pdf

³⁷ Přístup komunitně/sdíleného bydlení začala v Ostravě Armáda spásy realizovat v roce 2016.

³⁸ jedná se společně bydlení více jednotlivců, nikoliv páru či rodiny

³⁹ každý uživatel má svůj pokoj a další prostory, jako kuchyň, předsíň a příslušenství jsou společně sdílené

- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (§ 66).

Závěr

Tento dokument je v kontinuálním procesu⁴⁰, což znamená, že musí být neustále proměřován novými trendy a přístupy sociální práce a následně aktualizován.

Na koncepci sociálního bydlení v Armádě spásy navazují jednotlivé metodické postupy, které rozpracovávají praxi v rámci jednotlivých přístupů. Metodické postupy jsou k dispozici na Dokmistru v sekci Metodika-kvalita.

Koncepci sociálního bydlení v Armádě spásy zpracovali a jsou odpovědni za její aktualizaci:

- Denisa Burešová, vedoucí přímé práce, Prevence bezdomovectví Ostrava, oblast Moravskoslezského kraje
- Lucie Buriánková, vedoucí přímé práce, Prevence bezdomovectví Brno, oblast Střední Morava
- Jan Dešenský, ředitel pobočky Centra sociálních služeb Karla Larssona, Praha, oblast Čechy
- František Lakomý, oblastní metodik, oblast Střední Morava
- Jaroslav Vejmla, zástupce národního ředitele pro rozvoj kvality, ústředí Armády spásy
- Pavlína Vopeláková, oblastní metodička, oblast Moravskoslezského kraje

Schválil dne 6. prosince 2020

Aktualizace: 29. června 2023

.....
národní ředitel sociálních služeb

⁴⁰ je to živý dokument